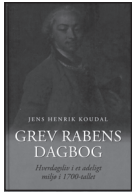

field of research has even been subjected to increased attention. In Denmark, however, music psychology has until now lived a rather obscure and fragmented life, and there is no educational or research institution focusing on music psychology, for example. This issue on ‘Music and Psychology’ shows the fertile ground for changing that condition.

Nicolai Jørgensgaard Graakjær

Jens Henrik Koudal, *Grev Rabens dagbog. Hverdagsliv i et adeligt miljø i 1700-tallet*
Folkemindesamlingens kulturstudier, 10
Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2007
318 pp., illus., ISBN 978-87-7674-173-0
DKK 275

Jens Henrik Koudal fandt i 1991 en betydelig nodesamling på Ålholm Slot på det sydlige Lolland – en nodesamling, der har tilhørt grev Otto Ludvig Raben (1730-91), og som Koudal i de mellemliggende år har præsenteret på tryk i bl.a. *Cecilia* (1992-93) og *Siden Saxo* (1992) samt i flere udsendelser i Danmarks Radio. Desuden er en del af musikken på Koudals foranledning blevet indspillet på cd af Concerto Copenhagen. Sammen med noderne fandtes også grev Rabens dagbog, ført fra nytår 1749 til kort før hans død i 1791, og den foreligger nu udgivet. Jens Henrik Koudal har med vanlig omhu givet dagbogen en grundig præsentation i et fornemt layout. Omslaget på bogen prydes af et diskret nedtonet portræt af greven, der på grå baggrund med et venligt imødekommende men samtidig uudgrundeligt blik byder læseren indenfor til at kigge med i optegnelserne om hans liv. Han synes på en gang at være nærværende som person, og så alligevel ikke rigtig til at blive klog på.

Koudal har da også haft sine betænkeligheder ved at udgive dagbogen, for “hvorfor skrive om en ukendt greve fra 1700-tallet?”, spørger han i sin indledning. Og er det overhovedet interessant at læse 42 års faktuelle registreringer af hændelser i et ikke særlig begivenhedsrigt liv, når dagbogsskriveren næsten intet røber om sine tanker og følelser? Som man kan regne ud, er overvejelserne mundet ud i, at Koudal trods alt fandt det umagen værd at udgive dagbogen, for skønt Otto Ludvig Raben måske ikke i sig selv var så fascinerende som f.eks. tidens store kunstnere og videnskabsmænd, giver hans optegnelser et indblik i, hvordan han reagerede på sin tid og sine omgivelser. Dagbogen betragtes altså som et redskab til at se på et udsnit af historien fra en bestemt persons synsvinkel, og som sådan er den meget velkommen. For at få dagbogsskriveren til at fremstå mere vedkommende supplerer Koudal grevens optegnelser med studier i godsets øvrige arkivalier og en mængde faglitteratur, hvad der ikke bare er nødvendigt i betragtning af karakteren af grevens optegnelser, men også gør udgivelsen mere til en biografi end til en publiceret selvbiografi. Eller som det mere præcist hedder på omslaget til “en kulturhistorisk skildring af et delvis ukendt hverdagsliv i Rabens aristokratiske miljø”.

Dagbogen præsenteres i 38 korte kapitler med betegnende overskrifter som “Pilgrimsrejsen”, “Ulykkesåret”, “Forlovelse og Bryllup”, “Musik”, “Livet på landet”, “Tjenestefolkene”. Optegnelserne kan altså ikke læses i deres helhed fra begyndelsen til slutningen, men når man ser, hvor kortfattet og lejlighedsvis indforstået, greven skrev, – hans egne ord sættes med kursiv – er man formentlig også bedre hjulpet med således at få indholdet præsenteret tematisk. Kapitlerne indledes med livskloge eller kulturhistorisk perspektiverende betragtninger, hvor man får mangt og meget at vide, f.eks. om standssamfundet og rangvæsenet, om betingelserne for at få oprettet et grevskab, om disciplinering af legemsbevægelserne og om bordskikke ved hoffet.

Fremstillingen bærer præg af, at udgiveren har kunnet bearbejde sine data elektronisk. For netop ved at kunne holde styr på “personer, steder og aktiviteter” har Koudal kunnet få øje på mønstre, der tegner sig i grevens adfærd, hvilket igen har ført til tematiseringer i fremstillingen.

Dagbogen blev ført på fransk, men er i udgaven oversat til dansk og gengivet med moderne retskrivning. Det gælder også andre samtidige kilder – hvad enten de er på fransk, tysk eller dansk – at de citeres på dansk med moderne retskrivning. En undtagelse fra den ellers konsekvent gennemførte modernisering af sproget er dog Rabens “Uddannelsesprogram” for sønnen Frederik Christian Raben, der er gengivet som bilag 3. Det er affattet på dansk, formentlig i årene 1774-76, og originalens ordlyd og stavemåde er bevaret i udgaven, hvorved man får et glimrende indtryk af grevens sprog, tænkemåde og verdensbillede samtidig med, at man får illustreret hans tidsbundne formuleringer:

“Af det *Latinske* Sprog behöves Hand kuns at lære saa meget, at det paa dend Lætteste og beqvemmeste maade, som for Hans bestemmelse kand agtes nogenledes fornöden [i det mindste saa meget, at han ikke i *Assembleer* eller andre honnette Selskaber skulde staae som en Hest eller Stud naar Han hörte en eller anden latinsk *Phrase*], mens udj Det Tydske maae hand flittig öfves og vel fatte *Orthographien*, særdelis maae hand erhverve dend störste muelige Færdighed i Fæderne-Lands Sproget og med Tiden i begge sidste Sprog anføres til at opsætte Forestillinger Betragtninger *etc*: i en sammenhængende og Grundig *Deduction* om Een eller anden forelagt *Materie*, samt En kort og Net Brevstil” (s. 270, det i skarp parentes indføjede er tilføjet i det originale manuskript i fremmed hånd).

Det er behageligt og letter læsningen, at udgiveren har gjort sig ulejlighed med at oversætte sådanne formuleringer, når de forefindes på fremmedsprog; de kan være vanskelige nok at forstå på gammelt dansk. Men oversættelsen kan på den anden side komme til at berøve dagbogen noget af dens sproglige atmosfære i den forstand, at flersproglighed var et karakteristisk træk for dannede folk i det meste af 1700-tallet. Der er en nøje sammenhæng mellem sprog, begrebsdannelse og omgangsformer, hvad det oven for citerede turde illustrere, og et af formålene med den store europæiske dannelsesrejse, som også Raben blev sendt ud på, var vel ikke mindst, at man fik lejlighed til at tilegne sig andre landes sprog og konversationsstone *on location*. Man fik herved mulighed for at erfare, hvordan visse emner bedst lod sig debattere på ét sprog, konversationer føre på et andet og ordrer udstede på et tredje. Vigtige nuancer risikerer at gå tabt, når man oversætter de originale formuleringer til nudansk. Således var der en temmelig frivol omgangstone i de franske saloner ved midten af 1700-tallet, hvad Koudal forsigtigt antyder ved at sætte overskriften “Farlige forbindelser” over kapitlet med Rabens oplevelser i de parisiske saloner. Netop i denne del af dagbogen er adskillige sider dog skåret ud, så hvorvidt greven under dette ophold opførte sig mere naivt eller mere dristigt end han senere brod sig om at tænke på, får vi ikke at vide. Begge dele antydes i de gengivne brevuddrag (skrevne af andre) omhandlende Rabens færden blandt de letsindige franske kvinder. Koudal tager diskussionen om grevens flersproglighed op i kapitlet “Sprog og vurdering”, hvor han beskriver grevens fransk som “forholdsvis stereotyp og helt uden litterære ambitioner” (s. 213), mens den lejlighedsvis brug af tysk i dagbogen viser, at tysk lå lige under overfladen. Der gives tillige eksempler på, hvilke ord og navnlig stillingsbetegnelser, greven især benyttede på tysk.

Et andet markant valg – eller rettere fravalg – udgiveren har foretaget, er, at dagbogen ikke er forsynet med et register over personer eller sagsforhold. Dagbogsindføringerne og den uddybende litteratur, der er anvendt for at sætte den pågældende oplysning i perspektiv, er meddelt i slutnoterne, mens en række faktuelle oplysninger, herunder en stamtavle over Rabenslægten, opregnes i bilag. Man får altså grundig besked om, hvem de enkelte medlemmer af slægten var, og hvem de gennem afstamning eller ægteskab var beslægtet med, men man kan

altså ikke bare lige foretage et opslag i bogen for at se, om greven måtte have nævnt denne eller hin person – eller for den sags skyld: et bestemt musikværk. Det sidste er et større savn end det første, men hvis man vil vide noget om grevens personlige omgangskreds eller musikalske repertoire må man altså læse hele bogen eller ty til de systematisk opbyggede bilag bag i bogen. Her får man til gengæld overordentlig præcis besked, f.eks. om at Otto Ludvig Raben i årene 1757-86 noterede sig, at han spiste 1243 gange hos sine forældre (bilag 4), mens de i årene 1759-83 spiste 12 gange hos ham (bilag 5). Statistikken kan ved første øjekast synes meningsløs, for mon ikke greven spiste sammen med sine forældre i de fleste af sine 27 første leveår? Men grevens omhyggelige opregning af måltider, han indtog hos andre eller selv indbød gæster til, har givet Koudal anledning til at skrive et kapitel om måltidets betydning som et socialt anliggende. Det var åbenbart magtpåliggende for greven at notere sig, hvem han spiste med og ved hvilket bord, når det foregik ved hoffet, så det er en fin pointe at gøre opmærksom på, at det var selskabeligheden omkring måltidet snarere end det kulinariske aspekt, der havde grevens opmærksomhed.

Ligeledes opregnes (i bilag 6) den fløjtespillende greves mange koncert- og operabesøg i ind- og udland. Man kunne ønske sig, at han havde været langt mere meddelssom med hensyn til det selskabelige aspekt af de mange koncerter, han overværede eller deltog i i private sammenhænge. For eksempel var han i året 1756 til koncert hele 79 gange hos sin far på dennes gods Bramsløkke eller om vinteren i hans palæ i Stormgade. Det er et imponerede antal, men var der mon i alle tilfælde tale om koncerter, der blev udøvet for et inviteret eller abonnenterende publikum (hvad der i hvert fald i nogle tilfælde er dokumentation for), eller bruges ordet koncert mon også om langt mindre prætentiose musiksammenkomster, hvor de tilstedeværende musicerede med og for hinanden under afslappende former? Det er påfaldende, at greven selv noterede sig for at have holdt et så beskedent antal koncerter på Ålholm (seks i 1772 og en i 1785). Havde han mon ikke anledning til at afholde flere, eller er musikdyrkelsen efterhånden blevet en så integreret del af det daglige liv på Ålholm, at det ophørte med at være en noteringsværdig begivenhed, at der blev musiceret? Der var ikke ansat musikudøvende lakajer på Ålholm, så betingelserne for at afholde mere organiserede musiksammenkomster i form af koncerter var måske meget begrænsede, eller fik greven mon sin lyst til musik styret ved udelukkende selv at være udøvende i familiens eller venners kreds? Der er fortsat mange ubesvarede spørgsmål at stille til det rige nodefund på Ålholm, herunder hvem der anskaffede noderne og af hvem og under hvilke omstændigheder, der blev musiceret efter dem. Men takket være udgivelsen af Otto Ludvig Rabens dagbog er vi da nu blevet lidt klogere på den person, der i en periode ejede (eller måske arvede?) en meget stor del af samlingen, og med Koudals gennemarbejdede præsentation er der frit spil til mere perspektivrige spekulationer over, om grevens altoverskyggende musikinteresse trådte i stedet for den naturvidenskabelige interesse, som både hans far og hans søn var kendetegnet af, eller om den erstattede den filosofiske og politiske interesse, som mange af hans standsfæller var så optaget af i det brogede oplysningsårhundrede.

Få år efter, at dagbogen blev draget frem i lyset, blev den sammen med det meste af det øvrige indbo fra Ålholm bortsolgt på auktion, og den er i dag kun tilgængelig som mikrofilm på Det Kongelige Bibliotek, mens originalens opholdssted er ukendt.

Til slut skal nævnes en pudsigt ombrydningsfejl side 281-82, som viser at selv den skarpeste korrekturlæser kan løbe sur i arbejdet med at spotte fejl i de faktamættede bilag. En side i bilag 5 – indholdende en fortegnelse over alle personer der har spist mere end én gang hos Otto Ludvig Raben – er blevet trykt to gange med forskelligt sidetal.

Lisbeth Ahlgren Jensen